

SIVA KNJIGA O OSNOVNI ŠOLI V REPUBLIKI SLOVENIJI



dr. Kristijan Musek Lešnik



Cilj šolske prenove:

PREPREČITI PREOBREMENJENOST IN UTRUJENOST UČENCEV!



*(Uspešnost katerega koli projekta se najbolje
meri po tem, kako dobro uresničuje svoje cilje!)*

Med vsemi cilji prenovе osnovne šole se je v času načrtovanja in uvajanja devetletke največ govorilo in pisalo prav o vprašanju obremenjenosti učencev. Po številnih opozorilih in pomislekih v strokovni in širši javnosti je bilo razumno pričakovati, da bo v času poskusnega uvajanja devetletke temu vprašanju namenjena ustrezna pozornost. Nenazadnje so bila štiri leta poskusnega uvajanja novega programa najboljša priložnost za temeljito spremljanje njegovih učinkov, za preudarno evalvacijo in jasne odgovore na vprašanje, ki se je načrtovalcem šolske prenovе zdelo tako pomembno, da so ga zapisali v njene cilje.

Vendar smo več kot osem let po začetku kurikularne prenovе, in več kot štiri leta po začetku poskusnega uvajanja devetletke in pol leta po tem, ko so vanjo vstopile vse slovenske šole in vsi učenci, lahko prebirali:

Ni celovite raziskave, ki bi ponudila znanstvene in objektivne podatke o obremenjenosti slovenskih otrok v šoli.

(Dr. Ljubica Marjanovič Umek, 2004)²¹

Veliko in celovito raziskavo obremenjenosti bi lahko naredili, toda v njej bi morale sodelovati več držav.

(Dr. Slavko Gaber, 2004)²²

Neprijetna resnica št. 62!

Več kot osem let po začetku kurikularne prenovе, štiri leta po začetku poskusnega uvajanja devetletke, in pol leta po tem, ko so v devetletko vstopile vse slovenske šole, je bilo veliko prepozno za ugotavljanje, da ni podatkov o obremenjenosti učencev. Takrat bi seveda morale biti že jasno, kako »nova« devetletka uresničuje zastavljene cilje. Ugotavljanje, da nihče ne ve, ali devetletka uresničuje svoj cilj, ali ne, kot da gre za nepomembno vprašanje, je bilo v času, ko so z novim programom že morale začeti vse šole, najmanj neokusno.

Predpostavka, da bi bilo treba v raziskavo obremenjenosti slovenskih učencev vključiti več držav, ne vzdrži strokovne presoje. Cilj šolske prenovе je bil seveda preprečiti preobremenjenost in utrujenost slovenskih šolarjev, ne pa morda avstralskih, ali švedskih. Za ugotavljanje obremenjenosti naših šolarjev pač ne bi potrebovali velikih meddržavnih raziskav, pač pa poglobljeno analizo v slovenskih šolah.

Strokovna šibkost opravičil za nerazumljivo odsotnost resne spremljave in evalvacije poskusnega uvajanja devetletke je le ena plat nesrečne zgodbe. Drugo predstavlja spoznanje, da ključne odločitve o devetletki nikakor niso slonele na trezni in argumentirani presoji, ali in kako uspešno novi program sledi zastavljenim ciljev. Te strokovne stranpoti morda najbolje ponazarja prav odločitev, da se kljub odsotnosti spremljave in evalvacije, vse slovenske šolarje pošlje v nepreverjen (in kot se danes kaže tudi manj učinkovit in slabši) program.

Kdo bi moral prvi opozoriti na nerazumno odsotnost evalvacije novega programa? Snovalci in načrtovalci devetletke, kajpada! Minimalni standard strokovne in etične odgovornosti bi moral zahtevati, da glasno opozorijo na zevajočo odsotnost evalvacije, če ne že med poskusnim uvajanjem devetletke, pa najpozneje pred dokončno napotitvijo vseh otrok v novi program; takšno odgovorno ravnanje bi morali pričakovati in zahtevati vsaj od tistih, ki so postavljali okvire, načela in cilje šolske prenove, so to prenavo vodili, ali so kako drugače odločali o njej.

Tiščanje glav v pesek in ugotovitve v smislu "*takšnih podatkov pa ni in bi jih bilo hudo težko dobiti*" po tem, ko je bil zamujen najboljši trenutek za bolj strokovno in etično držo, bi lahko bile smešne. Pa niso! Odpirajo zelo resna vprašanja o strokovnih in etičnih dometih avtorjev šolske prenove in nehote vsiljujejo še bolj neprijetne misli o morebitnih drugih interesih, ki so morda vodili nekatere snovalce in načrtovalce šolske prenove (ki sicer niso bili nikjer jasno opredeljeni, pa so očitno bili celo bolj pomembni od zapisanih načel in ciljev). Vse to pa vodi v morda celo najstrašnejše vprašanje: je bila odsotnost ustreznega spremljanja in evalvacije poskusnega uvajanja devetletke, ki bi lahko prispevala k pravočasnemu prepoznavanju šibkih točk novega programa, le posledica nestrokovnosti in neznanja? Je res niso znali narediti? Kaj pa, če je niso hoteli? Kaj pa, če je komu ustrezal padec kakovosti javne osnovne šole?

- - -

Od mračnih ugibanj se raje vrnimo k razpravi o obremenjenosti učencev. Ta se je izrazito razživela v letu 2003. Kljub odsotnosti resnega spremljanja in evalvacije ključnih učinkov poskusnega uvajanja devetletke in brez odgovorov na vprašanje, ali devetletka uresničuje ključne cilje šolske prenove, so namreč s 1. septembrom tega leta vse slovenske šole vstopile v novi devetletni program. V naslednjih mesecih so se začele vrstiti pripombe nekaterih staršev, učiteljev in ravnateljev o obremenjenosti šolarjev, še posebno v zvezi z obremenjenostjo učencev v tretjem triletju devetletke. V odgovor na te pripombe pa smo lahko prebiralali nekatere komentarje strokovnjakov, vključenih v šolsko prenavo:

V zakup moramo vzeti, da gre bodisi za subjektivne ocene staršev, menim da majhnega dela staršev, ki si kot obremenjenost otrok v šoli predstavljajo različne stvari.

(Dr. Ljubica Marjanovič Umek, 2004)²¹

Množična prisotnost teh mnenj, dejstvo, da govorci ne navajajo argumentov, marveč o "preobremenjenosti" učencev govorijo kot o "samoumevnosti, ki zahteva "takojšnje" ukrepanje ... vse to opozarja, da je v ozadju teh mnenj morda neki širši strokovni in politični kontekst, ki generira samoumevnost teze o "preobremenjenosti učencev" in ustvarja plodna tla za vero v preobremenjenost.

(Dr. Mojca Kovač Šebart, dr. Janez Krek, dr. Miha Kovač, 2004)²⁵

Pravzaprav ne vemo koliko staršev resnično ima tak občutek ... koliko pa zaradi poročanja medijev in organiziranih akcij tistih, ki hočejo s sklicevanjem na preobremenjenost otrok upravičiti zahtevo, da se župnijski verouk prizna za enega od izbirnih predmetov.

(Dr. Zdenko Kodelja, 2004)²¹

Ugotovitve evalvacije nasprotujejo enemu najbolj razširjenih stereotipov v šolstvu, preobremenjenosti otrok. (Dr. Janez Justin, 2003)²⁴

Ugotovitve, da gre za subjektivna mnenja staršev, ki niso dovolj strokovni, ali so preprosti, ali zavedeni, bi lahko bile upravičene, če bi slonele na kakršnem koli resnem argumentu, da se starši, učitelji in ravnatelji v svojih opozorilih motijo. Ker takšnega argumenta ni bilo, so zgornjee "strokovne" pripombe vsaj enako subjektivne in vprašljive, če ne tudi cinične; še posebno s strani tistih, ki so pri prenavljanju šole zapisali cilje, ki jih pozneje niso znali, ali niso hoteli preverjati.

Neprijetna resnica št. 63!

Seveda je šlo za subjektivna mnenja. Subjektivna mnenja tistih, ki najbolje poznajo in opazujejo šolarje. Objektivnih podatkov namreč ni bilo, ker v času poskusnega uvajanja devetletke in po njem ni bilo nikakršne evalvacije tega vidika šolske prenove. Čeprav bi morali zanjo poskrbeti prav tisti, ki so prenavo načrtovali in vodili.

Neprijetna resnica št. 64!

Kaj pa ugotovitve evalvacije, da je preobremenjenost učencev le stereotip? Omenjena raziskava je v resnici ugotavljala le nekatere vidike šolske obremenjenosti učencev (število ur pouka idr.), ne pa vseh. In še nekaj: ta raziskava ni imela nikakršne zveze z novim devetletnim programom, na katerega so se nanašale pripombe tistih, ki so opozarjali na obremenjenost šolarjev.

Rezultati evalvacije, ki naj bi potrdila, da je preobremenjenost otrok le stereotip, niso imeli nikakršne zveze z novo devetletko. Čeprav je raziskava potekala od leta 2000 do leta 2002, torej v času, ko je v Sloveniji teklo poskusno uvajanje devetletke, so v njej uporabili stare podatke iz raziskave TIMSS iz let 1995 in 1999. Medtem, ko so učenci na slovenskih šolah vzporedno hodili v "stari" in v "novi" program in je bila idealna priložnost (ne samo idealna, pač pa tudi zadnja) za primerjanje učinkov obeh programov na učence, so torej šolski evalvatorji analizirali stare podatke o obremenjenosti učencev v programu, ki se je ukinjal (zakaj so v evalvacijski raziskavi v času poskusnega uvajanja devetletke ugotavljali obremenjenost učencev v programu, ki se je ukinjal, ne pa v novem, ki je v tem času že poskusno tekel, ali pa v obliki primerjave med obema programoma, kar bi bil v tistem času nedvomno najbolj ustrezen pristop, je vprašanje, ki bi si verjetno zaslužilo svojo lastno knjigo).



V prenovi osnovne šole so si postavili cilj:

preprečiti preobremenjenost učencev!

Potem je štiri leta potekalo poskusno uvajanje devetletke!

V tem času ni bilo nobene evalvacije obremenjenosti učencev v devetletki. So pa opravili evalvacijsko raziskavo, v kateri so šteli, koliko ur porabijo za šolo osemletkarji; se pravi učenci v programu, ki se je ukinjal! Ali lahko človek, mislim pingvin, to razume?

Ali niso razumeli, da je smisel poskusnega uvajanja devetletke ravno v tem, da se preizkusi in vidi, kaj deluje in kaj ne, preden se pošlje vse šole v novi program?

Ali so to razumeli, pa niso znali narediti?

Ali niso hoteli? Bi komu morda celo ustrezal padec kakovosti v javni osnovni šoli? Komu? Zakaj?



Neprijetna resnica št. 65!

Nekateri strokovnjaki, ki so sodelovali pri načrtovanju in uvajanju devetletke so pozneje glasno opozarjali, da so pripombe o obremenjenosti učencev privlečene za lase. Če bi se bolj ozrli okrog sebe, predvsem pa v šole, bi lahko prišli do preprostega spoznanja: pripombe o obremenjenosti učencev v tretjem triletju devetletke (največ pripomb se je namreč nanašalo prav na to obdobje) so imele zelo oprijemljivo osnovo (glej stran 146).

NEODGOVORJENA VPRAŠANJA

Vprašanje obremenjenosti učencev v devetletki odpira več podvprašanj. Prvo je seveda: *ali so učenci v devetletki preobremenjeni?* Ne verjamem. Sem pa prepričan, da so obremenjeni s kopičenjem manj pomembnih podatkov, na drugi strani pa premalo deležni zahtevnejših izzivov, ki bi vodili k razvoju drugačnega razumevanja in trajnejšega znanja in jim dajali več možnosti za soočenje z zahtevami sveta, v katerega se bodo podali po končani šoli. Drugo neprijetno podvprašanje, pa je seveda: kako je mogoče, da je ob jasno zapisanem cilju šolske prenove v času poskusnega uvajanja devetletke ob večletnem vzporednem poteku obeh programov edina evalvacijska raziskava ugotavljala le učinke "starega" programa, ki se je iztekal, ne pa tudi "novega" programa? Kako je mogoče, da ni bilo ustreznega preverjanja in evalvacije novega programa (ne samo v zvezi s tem ciljem šolske prenove, pač pa tudi v zvezi z mnogimi drugimi zastavljenimi cilji)? Kako so lahko brez resne spremljave in evalvacije poslali vse šolarje v nepreverjen program?

Neprijetna resnica št. 66!

V štirih letih poskusnega uvajanja nove devetletke ni bilo ustrezne evalvacije, ki bi pokazala, ali »novi program« uresničuje zastavljeni cilj. Kljub temu so bili nekateri strokovnjaki, ki so sodelovali pri načrtovanju in spremljanju novega programa, enotni v ocenah, da so pripombe o obremenjenosti učencev nestrokovne in neutemeljene. Brez enega samega tehtnega strokovnega argumenta, ki bi podpiral njihove trditve in ob ignoriranju številnih podatkov, ki so govorili ravno nasprotno.

TAKO SMO OSTALI BREZ USTREZNIH PODATKOV O OBREMENJENOSTI ŠOLARJEV

Ta ugotovitev na srečo drži le deloma. Če slovenska "šolska stroka" ni znala, ali hotela ugotoviti, kaj se v devetletki dogaja z obremenjenostjo šolarjev, to še ne pomeni, da teh podatkov ni. Tako kot v prejšnjih poglavjih (o znanju) rešitev prinaša mednarodna raziskava. Ko govorimo o obremenjenosti šolarjev, je to raziskava HBSC (Health Behaviour in School-aged Children). V tej raziskavi zdravja evropskih otrok in mladine pod vodstvom svetovne zdravstvene organizacije, že od leta 2001 naprej sodeluje tudi Slovenija, se skriva mnogo odgovorov na vprašanja o obremenjenosti slovenskih šolarjev s šolo; morda pa tudi odgovor na vprašanje, zakaj načrtovalci šolske prenove niso poskrbeli za ustrezno evalvacijo tega cilja v času poskusnega uvajanja devetletke.

Neprijetna resnica št. 67!

Medtem, ko so nekateri avtorji šolske prenove ocenjevali, da so pripombe o obremenjenosti neutemeljen mit, je raziskava HBSC 2001/02 že kazala, da se naši učenci počutijo bolj obremenjeni s šolskim delom kot vrstniki v drugih evropskih državah.

Neprijetna resnica št. 68!

Ko so nekateri avtorji šolske prenove ocenjevali, da so pripombe o obremenjenosti neutemeljen mit, je naslednja raziskava HBSC 2005/06 opozorila, da se je obremenjenost naših učencev z delom za šolo povečala občutno bolj kot pri vrstnikih v evropskih državah (v letu 2005/06 je raziskava pokazala, da se slovenski osmošolci med vsemi evropskimi vrstniki počutijo najbolj obremenjeni s šolo!!!)



Je to res? Zadali so si cilj "preprečiti preobremenjenost in utrujenost učencev", potem pa naredili devetletko, v kateri se slovenski šolarji v tretji triadi počutijo najbolj obremenjeni s šolo med vsemi evropskimi državami in šolskimi sistemi?

In vmes govorijo, da je obremenjenost mit, da je subjektivna ocena manjšine!?

RAZISKAVA HBSC

Raziskava HBSC, ki je namenjena spremljanju zdravja evropskih otrok in mladine, vedno obravnava tri vzorce šolarjev: 11-letnike in 13-letnike (v današnji slovenski šoli so to učenci 6. in 8. razreda osnovne šole) ter 15-letnike (dijaki prvih letnikov srednje šole). Ker se v tej knjigi ukvarjamo z osnovno šolo, se pri rezultatih omejujem na podatke za obe mlajši skupini šolarjev.

Stanje: 2001/2002, 11-letniki in 13-letniki

Kaj o obremenjenosti šolarjev pravi slovenska "šolska stroka"?

V zakup moramo vzeti, da gre bodisi za subjektivne ocene staršev, menim da majhnega dela staršev, ki si kot obremenjenost otrok v šoli predstavljajo različne stvari.

(Dr. Ljubica Marjanovič Umek, 2004)²¹

Ugotovitve evalvacije nasprotujejo enemu najbolj razširjenih stereotipov v šolstvu, preobremenjenosti otrok.

(Dr. Janez Justin, 2003)²⁴

Rezultati raziskave HBSC (ki so bili v času, ko sta nastali obe zgornji oceni, že javno objavljeni) govorijo popolnoma drugače. Obremenjenost šolarjev očitno ni bila le plod subjektivne ocene malega dela staršev.

Neprijetna resnica št. 69!

Ko so nastajala zgornja "strokovna" mnenja, so rezultati mednarodne raziskave HBSC 2001/02 že opozarjali, da pri obremenjenosti šolarjev ne gre zgolj za subjektivne, zavedene, ali preproste starše, ne za mite, tudi za zaroto klerikalcev, marsovcev, ali drugih mračnih sil, ki bi želele zlo načrtovalcem slovenske šolske prenove in slovenskim učencem ni šlo.

Raziskava HBSC je pokazala povsem drugo podobo od tiste, ki so jo risali nekateri akterji šolske prenove. Slovenski šolarji so se počutili bolj obremenjeni od povprečnih vrstnikov iz drugih evropskih držav (Tabela 22), le v dveh državah od petintridesetih so se trinajstletniki počutili bolj obremenjeni kot pri nas.

Tabela 22: Občutek obremenjenosti, HBSC 2001/02²⁶

[odstotek učencev, ki se počutijo obremenjeni s šolskim delom].

	11-letniki	13-letniki
Slovenija	32.3 %	55.5 %
Evropske države	24.9 %	35.4 %



Število 11-letnih slovenskih učencev, ki so se počutili obremenjene zaradi šolskega dela, je za 30 odstotkov presegalo evropsko povprečje!!!



Število 13-letnih slovenskih učencev, ki so se počutili obremenjene zaradi šolskega dela, je za 57 odstotkov presegalo evropsko povprečje!!!

Medtem, ko je del slovenske “šolske stroke” vztrajno ponavljal, da gre za mit, ali posledico subjektivnih ocen preprostih staršev, so torej rezultati raziskave HBSC že dlje časa opozarjali, da se slovenski šolarji počutijo nadpovprečno obremenjeni s šolo. Namesto, da bi se “šolska stroka” soočila s problemom, ga je preprosto ignorirala. S tem pa zamudila priložnost, da bi ga kakor koli premagovala. Da bi bilo dobro, če bi se ga lotila bolj resno, so pokazali že rezultati naslednje raziskave HBSC čez štiri leta, ki so izpostavili še slabšo sliko.

Stanje: 2005/2006, 11-letniki in 13-letniki

Kaj o obremenjenosti šolarjev pravi slovenska “šolska stroka”?

*Tožbe o tem, da je osnovna šola preobremenjujoča, so v Sloveniji postale stalnica. Množična prisotnost teh mnenj, dejstvo, da govorci ne navajajo argumentov, marveč o “preobremenjenosti” učencev govorijo kot o “samoumevnosti, ki zahteva “takojsnje” ukrepanje ... vse to opozarja, da je v ozadju teh mnenj morda neki širši strokovni in politični kontekst, ki generrira samoumevnost teze o “preobremenjenosti učencev” in ustvarja plodna tla za **vero** v preobremenjenost. Ker ni konceptualizirana, se preobremenjenost nekritično sprejema, verovanje pa gradi diskurz, ki meri na učinek “promoviranja sodobnih pedagoških doktrin in metod”, vključno z besedili, ki pretendirajo na znanstvenost.*

(Dr. Mojca Kovač Šebart, dr. Janez Krek, dr. Miha Kovač, 2004)²⁵

Izraz "vera" je v zvezi z obremenjenostjo šolarjev kar upravičen, a drugače, kot v primeru na prejšnji strani. Ob podatkih raziskave HBSC se zdi ravno nasprotno: da je del strokovnjakov "šolskega prostora" kljub podatkom, ki so nedvoumno opozarjali nasprotno, brez tehtnih argumentov trdoglavo vztrajal v "veri" v neobremenjenost šolarjev. Če lahko podatke HBSC 2001/02 ocenimo kot skrb vzbujajoče, katere besede bi lahko uporabili za rezultate iz štiri leta poznejše raziskave HBSC 2005/06?

Neprijetna resnica št. 70!

Če so rezultati raziskave HBSC 2001/02 opozorili, da se slovenski učenci počutijo občutno bolj obremenjene s šolskim delom kot njihovi vrstniki v drugih evropskih državah, je čez štiri leta raziskava HBSC 2005/06, v nasprotju z neargumentiranimi sodbami nekaterih akterjev šolske prenove, pokazala še slabšo podobo! V štirih letih se je obremenjenost slovenskih učencev še povečala (Tabela 23)! Ocena, da se je obremenjenost šolarjev povečala zaradi nestrokovnosti teh mnenj, bi bila popolna neumnost. Trditev, da so takšna neargumentirana "strokovna" mnenja prispevala k temu, da se z vprašanjem obremenjenosti ni nihče resneje ukvarjal, pa je dosti bolj na mestu (tako kot vprašanje strokovne in etične odgovornosti tistih, ki so nehote, ali načrtno vodili k temu).

Tabela 23: Občutek obremenjenosti, HBSC 2005/06²⁷
[odstotek učencev, ki se počutijo obremenjene s šolskim delom].

	11-letniki	13-letniki
Slovenija	36.0 %	59.0 %
Evropske države	25.5 %	36.5 %

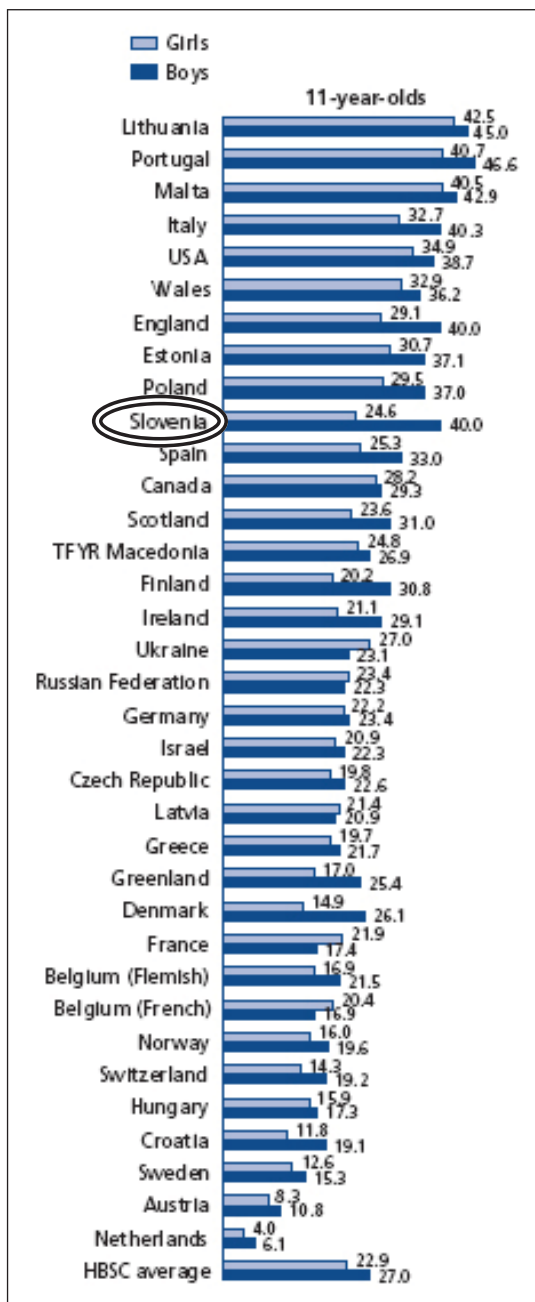


Število 11-letnih slovenskih učencev, ki so se v letu 2005/06 počutili obremenjeni zaradi šolskega dela, je za 41 odstotkov presegalo evropsko povprečje!!!

Število 13-letnih slovenskih učencev, ki so se v letu 2005/06 počutili obremenjeni zaradi šolskega dela, je za 62 odstotkov presegalo evropsko povprečje!!!



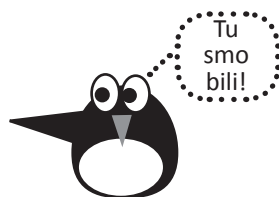
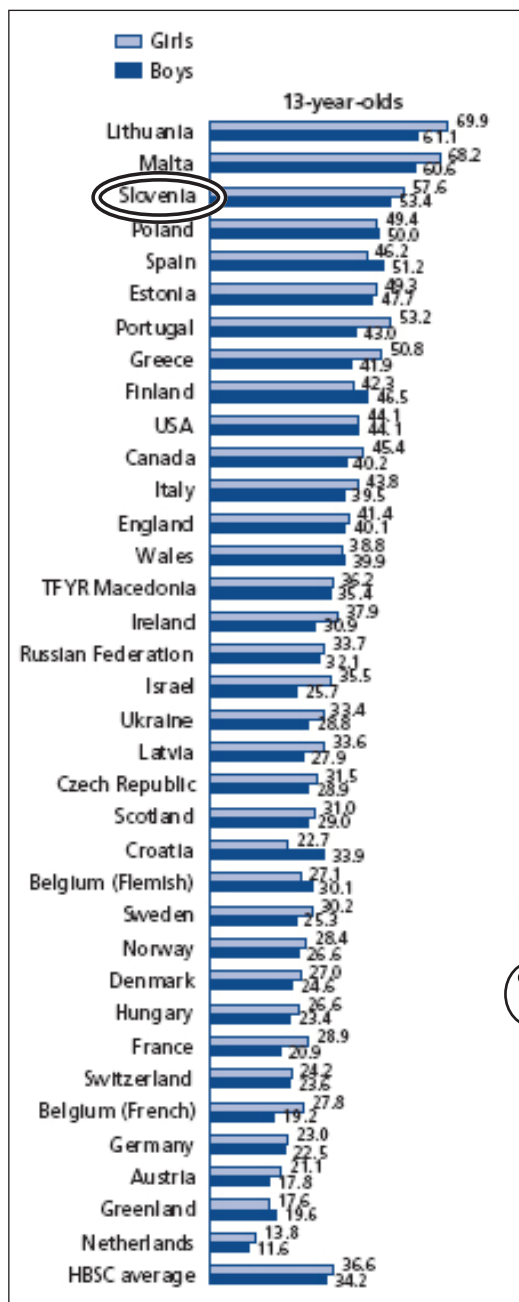
Na naslednjih straneh so predstavljeni primerjalni rezultati za 11- in 13-letnike v raziskavah HBSC 2001/02 in 2005/06. Iz vseh slik je razvidno, da so se v času, ko so nekateri izmed avtorjev šolske prenove vztrajno zavračali pripombe o obremenjenosti učencev, slovenski šolarji počutili dosti bolj obremenjeni zaradi šole od povprečnih evropskih vrstnikov.



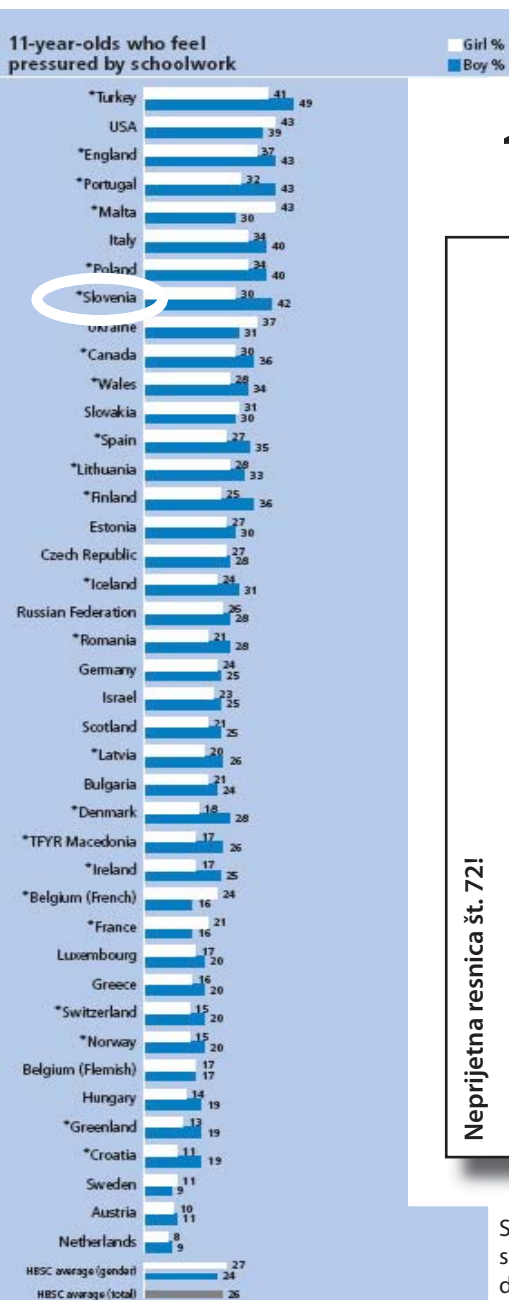
Neprijetna resnica št. 71:

Medtem, ko so nekateri "šolski strokovnjaki" trdno verovali (brez tehtnih strokovnih argumentov), da so opozorila o obremenjenosti učencev neutemeljena, nestrokovna, ali celo stvar zarote, je v le dveh šolskih letih (od 11. do 13. leta) število otrok, ki so se počutili obremenjene zaradi šole v Sloveniji, naraslo za 72 odstotkov, v Evropi pa občutno manj, za 42 odstotkov (HBSC 2001/02).

Slika 14: Odstotek 11-letnikov, ki se počutijo obremenjene zaradi dela za šolo, HBSC 2001/02²⁶.



Slika 15: Odstotek 13-letnikov, ki se počutijo obremenjene zaradi dela za šolo, HBSC 2001/02²⁶.



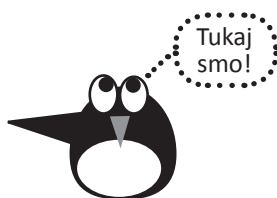
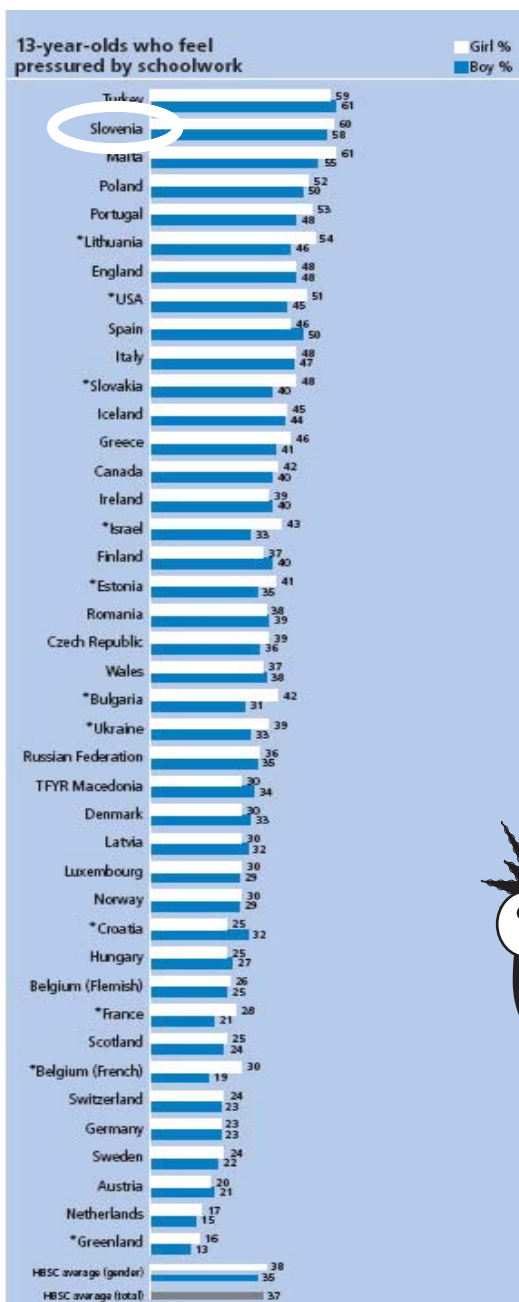
Tu
smo pa
zdaj!
(Primerjaj
s stranjo
139!)

Neprijetna resnica št. 72!

Medtem, ko so nekateri "šolski strokovnjaki" trdno verovali (brez tehtnih strokovnih argumentov), da so opozorila o obremenjenosti učencev neutemeljena, nestrokovna, ali celo stvar zarote, je v štirih letih - od 2001/02 do 2005/06 - število slovenskih 11-letnikov, ki so se že prej počutili visoko nadpovprečno obremenjene zaradi šole, povečalo še za dodatnih 11 odstotkov (v istem času v Evropi v povprečju le za 2 odstotka).

V istem obdobju se je število slovenskih 13-letnikov, ki so se že prej počutili visoko nadpovprečno obremenjene zaradi šole, povečalo še za dodatnih 6 odstotkov (v istem času v Evropi v povprečju za 3 odstotke).

Slika 16: Odstotek 11-letnikov, ki se počutijo obremenjene zaradi dela za šolo, HBSC2005/06²⁷.



Slika 17: Odstotek 13-letnikov, ki se počutijo obremenjene zaradi dela za solo, HBSC 2005/06²⁷.

Neprijetna resnica št. 73!

Medtem, ko so nekateri pomembni člani "šolske stroke" vztrajali, da naši šolarji niso obremenjeni in da gre le za mite, ali subjektivne ocene posameznikov, je raziskava HBSC 2005/06 opozorila, da se v nobeni evropski državi (razen v Turčiji, ki v večjem delu ni Evropi) trinajstletni šolarji ne počutijo bolj obremenjeni zaradi šole kot prav v Sloveniji!

Trend obremenjenosti; 11-letniki, 2001/02 do 2009/10**Kaj že o obremenjenosti šolarjev pravi slovenska "šolska stroka"?**

V zakup moramo vzeti, da gre bodisi za subjektivne ocene staršev, menim da majhnega dela staršev, ki si kot obremenjenost otrok v šoli predstavljajo različne stvari.

(Dr. Ljubica Marjanovič Umek, 2004)²¹

Ugotovitve evalvacije nasprotujejo enemu najbolj razširjenih stereotipov v šolstvu, preobremenjenosti otrok.

(Dr. Janez Justin, predsednik Sveta za evalvacijo, 2003)²⁴

Med vsemi podatki, ki jih daje raziskava HBSC, morda najbolj klavrno podoba za slovensko šolo kažejo primerjalni podatki za leta 2001/02, 2005/06 ter 2009/10. Primerjava podatkov slovenskih in evropskih učencev iz teh treh obdobj namreč kaže zanimive trende, za slovensko šolo pa je zanimiva še zaradi posebnega razloga:

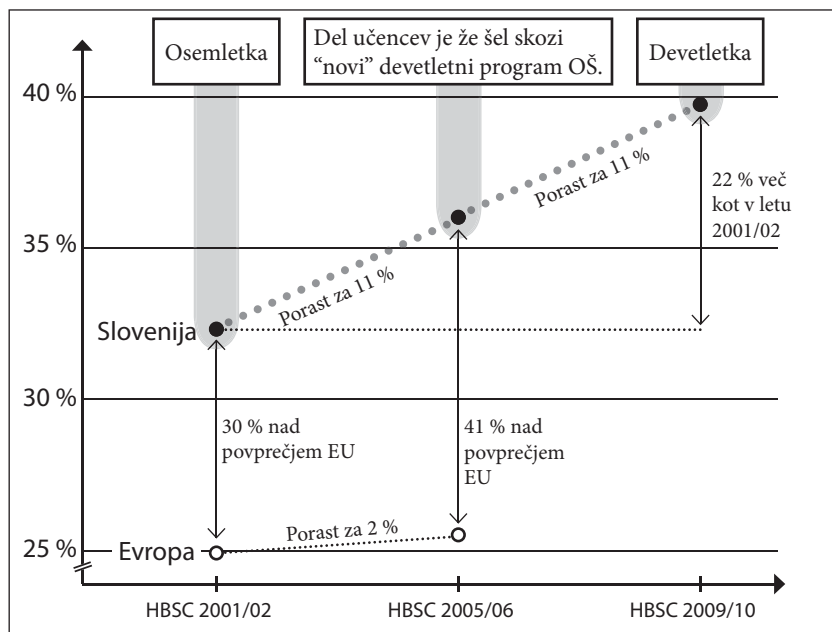
- v letu 2001/02 je raziskava zajela zgolj učence, ki so hodili v "star" osemletni program osnovne šole,
- v letu 2005/06 je raziskava med enajstletniki že zajela del učencev, ki so od prvega razreda naprej hodili v novo devetletko, v starejši skupini pa učence, ki so po končanem petem razredu osemletke neposredno vstopali v sedmi razred devetletke,
- v letu 2009/10 je raziskava v obeh starostnih skupinah zajela le še učence, ki so od prvega razreda hodili v novi devetletni program.

Te primerjave so nadvse zanimive, niso pa nič kaj razveseljive: občutek obremenjenosti slovenskih šolarjev v obeh starostnih skupinah z

vključevanjem vse več šolarjev v devetletni program narašča hitreje, kot velja v povprečju za evropske države. (Opozorilo: ker v času priprave knjige še niso bilo objavljeno evropsko poročilo, so za leto 2009/10 upoštevani le podatki za slovenske šolarje!)

Neprijetna resnica št. 74!

V času, ko so avtorji devetletke sverili pred "subjektivnimi ocenami" in "stereotipi" o obremenjenosti, so rezultati raziskave HBSC 2001/02 že opozorili, da se slovenski učenci počutijo občutno bolj obremenjeni s šolo kot njihovi vrstniki v drugih evropskih državah! V naslednjih štirih letih se je obremenjenost slovenskih 11-letnikov z delom za šolo povečala občutno bolj kot pri vrstnikih v drugih evropskih državah (Slika 18). Še bolj pa je število obremenjenih enajstletnikov porastlo v naslednjem štiriletnem obdobju.

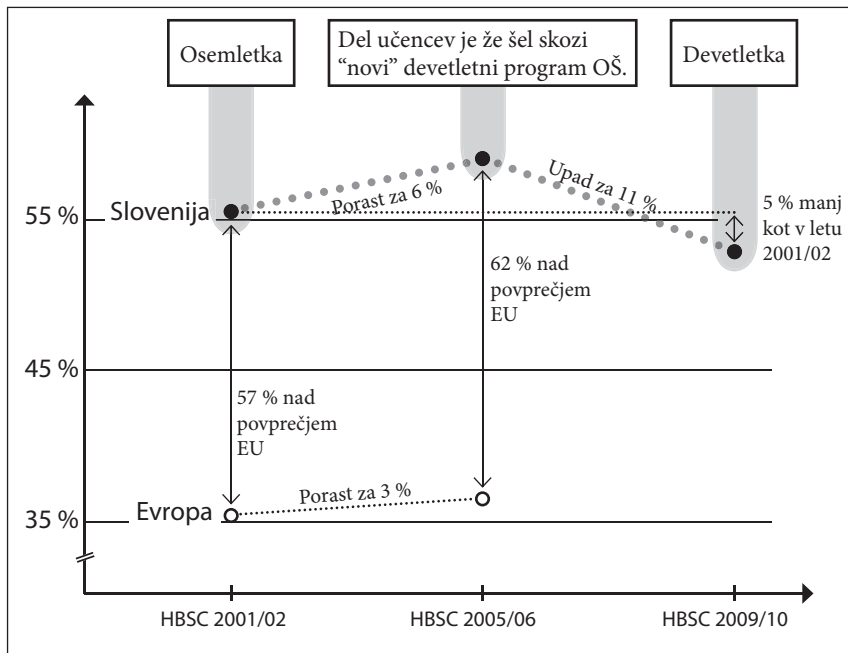


Slika 18: Odstotek 11-letnikov, ki se počutijo obremenjeni zaradi dela za šolo, HBSC 2001/02²⁶, HBSC 2005/06²⁷, HBSC 2009/10⁴².

Od leta 2001/02 do leta 2009/10 je delež slovenskih šolarjev, ki se počutijo obremenjeni s šolo, skočil za 22 odstotkov. Če je trend naraščanja obremenjenost v drugih evropskih državah v zadnjih letih ostal podoben kot v prejšnjem štiriletju, lahko pričakujemo, da delež slovenskih enajstletnikov, ki se počutijo obremenjeni zaradi šole, presega evropsko povprečje za približno 50 odstotkov.

Trend obremenjenosti; 13-letniki, 2001/02 do 2009/10


V starejši skupini osnovnošolcev (trinajstletniki), je trend v zadnjem štiriletju boljši kot pri enajstletnikih: delež tistih slovenskih osmošolcev, ki se počutijo obremenjeni zaradi šole, se je od leta 2005/06 do 2009/10 zmanjšal. Glede na to, da so bili že v prejšnjih dveh raziskavah naši trinajstletniki med najbolj obremenjenimi vrstniki v Evropi, to zmanjšanje verjetno ni dosti popravilo njihovega relativnega položaja v odnosu do vrstnikov v večini držav. Nas je pa morda vsaj kakšna država prehitela, da ne bomo več v samem vrhu neprijetne lestvice.




Slika 19: Odstotek 13-letnikov, ki se počutijo obremenjeni zaradi dela za šolo, HBSC 2001/02²⁶, HBSC 2005/06²⁷, HBSC 2009/10⁴².

Podatek, da se je v zadnjem štiriletju zmanjšal delež trinajstletnikov, ki se počutijo obremenjeni s šolo, je edina spodbudna novica povezana z obremenjenostjo slovenskih šolarjev v zadnjem desetletju. Vendar tudi ta blagodejni podatek ne bi smel biti razlog za pretirano navdušenje: slovenski trinajstletniki se zaradi šole še vedno počutijo pomembno bolj obremenjeni od povprečnih vrstnikov v evropskih državah. Za koliko, bo jasno jeseni 2011, ko bo izšlo mednarodno poročilo raziskave HBSC 2009/10. V času nastajanja tega besedila je očitno le, da kljub rahlemu upadu v zadnjem štiriletju delež slovenskih trinajstletnikov, ki se počutijo obremenjeni zaradi šole, še vedno za več kot 50 odstotkov presega delež vrstnikov, ki so se počutili obremenjeni v drugih evropskih državah v zadnji raziskavi pred štirimi leti. To pa seveda ni zanemarljivo.


A če so podatki o obremenjenosti trinajstletnikov manj neugodni kot pred štirimi leti, za podatke enajstletnikov ne moremo ugotoviti nič podobnega. Zadnja raziskava HBSC opozarja, da se je v štirih letih delež slovenskih enajstletnikov, ki se počutijo obremenjeni zaradi šole, povečal za 11 odstotkov, v zadnjih osmih letih pa kar za 22 odstotkov! Delež slovenskih enajstletnikov, ki se počutijo obremenjeni s šolo, za 55 odstotkov presega povprečni delež evropskih vrstnikov, ki so se počutili obremenjeni pred štirimi leti in je približno enak deležu v tisti državi (Angliji), ki je pred štirimi leti zasedla vrh te nerazveseljive lestvice!




Ni spodbudno, da je občutek obremenjenosti s šolo eno od redkih področij, kjer naši šolarji močno presegajo vrstnike iz evropskih držav in so redno med "zmagovalci" mednarodnih raziskav!




Ne, ni spodbudno!
Ko prebiram izjave nekaterih mojstrov šolske prenove o tem, da so občutki obremenjenosti stvar subjektivne presoje manjšine staršev, ali pa le mit, lahko le vzdihnem "Sveta preproščina! Strokovnost, kje si bila?! Kam si se skrila, ko so jih pisali?!"



Mogoče so se preveč tolažili s tem, da to niti niso najbolj "porazni" rezultati mednarodnih raziskav!



KAJ!
So lahko kakšni rezultati še hujši?



Ja, ko gre za odpor do šole in do šolskih predmetov, so slovenski šolarji verjetno svetovni prvaki! Ampak o tem v naslednjem poglavju!

ZAKAJ SE POČUTIJO OBREMENJENI, ČE NISO?

Zakaj se slovenski šolarji počutijo bolj obremenjeni s šolo kot njihovi vrstniki v večini evropskih držav, če nekateri člani "šolske stroke" opozarjajo, da v resnici niso obremenjeni, da je vse skupaj le mit?

Kaj že o obremenjenosti šolarjev pravi slovenska "šolska stroka"?

1 V zakup moramo vzeti, da gre bodisi za subjektivne ocene staršev, menim da majhnega dela staršev, ki si kot obremenjenost otrok v šoli predstavljajo različne stvari. (Dr. Ljubica Marjanovič Umek, 2004)²¹

2 Ugotovitve evalvacije nasprotujejo enemu najbolj razširjenih stereotipov v šolstvu, preobremenjenosti otrok. (Dr. Janez Justin, predsednik Sveta za evalvacijo, 2003)²⁴

3 Tožbe o tem, da je osnovna šola preobremenjujoča, so v Sloveniji postale stalnica. Množična prisotnost teh mnenj, dejstvo, da govorniki ne navajajo argumentov, marveč o "preobremenjenosti" učencev govorijo kot o "samoumevnosti, ki zahteva "takojšnje" ukrepanje ... vse to opozarja, da je v ozadju teh mnenj morda neki širši strokovni in politični kontekst, ki genenrira samoumevnost teze o "preobremenjenosti učencev" in ustvarja plodna tla za vero v preobremenjenost. Ker ni konceptualizirana, se preobremenjenost nekritično sprejema, verovanje pa gradi diskurz, ki meri na učinek "promoviranja sodobnih pedagoških doktrin in metod", vključno z besedili, ki pretendirajo na znanstvenost. (Dr. Mojca Kovač Šebart, dr. Janez Krek, dr. Miha Kovač, 2004)²⁵

Te ocene zvenijo zelo modro, strokovno in znanstveno!

Ja, samo eno resno težavo imajo: ne temeljijo na nobenem resnem in tehtnem strokovnem argumentu. Da sploh ne omenjam podatka na naslednji strani, ki obremenjenost šolarjev kaže drugače. Podatka, ki bi ga strokovnjaki morali poznati!

Hočeš reči, da so vedeli nekaj pomembnega, kar bi te stvari prikazalo v drugačni luči?

Ja, zelo važen podatek!

Zakaj so ga pa zamolčali?

Ne vem. Morda se ni vklapljal v njihovo zgodbo? Morda jim ni ustrezal?



Neprijetna resnica št. 75!

V času, ko so nastajale "strokovne" ocene, ki so pomembno vplivale na to, kako in koliko so se v zadnjih letih strokovnjaki ukvarjali z vprašanjem, zakaj se slovenski učenci počutijo obremenjeni z delom za šolo, se je v šolah že dogajalo nekaj, kar je dokaj dobro opisano v predlogih za novo Belo knjigo o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (marec 2011):

*Ne glede na to, primerjave predmetnikov kažejo, da je v državah število predmetov, ki se poučujejo v osnovni šoli, različno in da je v državah, v katerih so tovrstne primerjave možne, število predmetov, ki se poučujejo v posameznih razredih, različno; vključujejo pa poleg obveznih predmetov še enega ali dva izbirna predmeta. Npr. na Danskem imajo v 9. razredu 9 predmetov (30 ur pouka tedensko), v 8. razredu 11 predmetov (31 ur pouka tedensko), v 7. razredu 10 predmetov (30 ur pouka tedensko) – v 8. in 9. razredu so upoštevani tudi izbirni predmeti; na Finskem imajo v obdobju od 7. do 9. razreda 12 predmetov (brez izbirnih predmetov); na Norveškem imajo v obdobju od 8. do 10. razreda 11 predmetov (z izbirnimi predmeti); na Portugalskem imajo v 7. razredu 11 predmetov, enako v 9. razredu; v Španiji imajo ob tedenski obremenitvi 31 ur v zadnjih letih obveznega izobraževanja 12 predmetov, skupaj z izbirnimi predmeti. **V Sloveniji imamo v 7. razredu 13/14/15 predmetov; v 8. razredu 15/16/17 predmetov in v 9. razredu 13/14/15 predmetov, odvisno od tega, ali imajo učenci 2 ali 3 ure izbirnih predmetov in ali so izbirni predmeti 1- ali 2-urni. Učenke in učenci so lahko izbrali tudi 3 ure izbirnih predmetov, kar je pomenilo eno uro preko z zakonom določenega tedanskega števila ur obveznega pouka.***

Hej, kaj pa, če mulci ne blefirajo in se res počutijo bolj obremenjeni, ker imajo v osmem razredu za 25% do 50% več predmetov kot vrstniki v drugih državah!

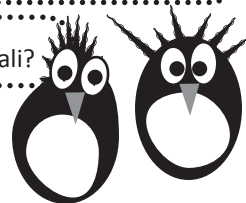


Dokaj logična razlaga. Le kako, da "šolska stroka" ni opazila teh podatkov?



Ali so po nesreči "založili" tiste podatke, ki niso šli v njihovo "zgodbo"? Ah, kje pa, naši vrhunski strokovnjaki tega že ne bi počeli! Ali pač?

So jih spregledali?



Slovenski šolarji imajo torej v tretjem triletju osnovne šole (to je tisto obdobje, na katerega je letelo največ pripomb v zvezi z obremenjenostjo šolarjev), na urnikih občutno več šolskih predmetov od vrstnikov iz drugih evropskih držav. Ali bi lahko večje število predmetov prispevalo k občutkom obremenjenosti? Gotovo! Ali nekateri člani "šolske stroke" niso poznali tega podatka? Težko verjetno! Zakaj ga niso upoštevali, ko so govorili in pisali o obremenjenosti šolarjev? Kdo ve!

ZAKAJ PA POTEM NIMAJO ZNAKOV STRESA?

Zakaj se slovenski šolarji počutijo obremenjene, ne kažejo pa znakov stresa? Odgovora na to vprašanje sta vsaj dva:

1. Nesrečni mit da slovenski šolarji nimajo znakov stresa, ki se je uveljavil kot napol "uradna" razlaga obremenjenosti znotraj "šolske stroke" od zapisa v strokovnem članku v letu 2004, je plod nestrokovnosti in neznanja, ali pa preprosto nesramna neresnica. Slovenski šolarji še kako doživljajo znake stresa (res pa je, da je teh simptomov med našimi šolarji manj kot pri povprečnih vrstnikih v Evropi),
2. Za bolj trezno razmišljanje in povezovanje podatkov o občutkih obremenjenosti slovenskih šolarjev z nizko stopnjo stresa, je treba nekaj vedeti o naravi stresa; za začetek bolj strokovnega razmišljanja bi bilo dovolj že preprosto vprašanje: **kdaj nam stvari, ki jih doživljamo kot obremenjujoče, povzročajo stres? In kdaj nam tisto, kar doživljamo kot obremenjujoče, ne povzroča stresa?**

Ključ, ki določa, katere obremenjujoče stvari nam bodo sprožale stres in katere ne, je naš odnos do teh stvari. Če bi bila slovenskim šolarjem šola zelo pomembna in bi jo hkrati zaznavali kot močno zahtevno, bi verjetno doživljali več stresa. Če pa jo doživljajo kot breme, vendar imajo sorazmerno malo znakov stresa, je bolj verjetno nekaj drugega: da jim je šola preprosto nepomembna. Zdi se, da naši šolarji niso preobremenjeni zato, ker bi bila šola prezahtevna. Vsekakor pa jo doživljajo kot nepotrebno breme. Zakaj je tako? Morda lahko del odgovora iščemo v pripombah, da današnja slovenska šola učence na eni strani zasipa s pretiranimi nepomembnimi podatki in zahtevami, na drugi pa jim nudi celo premalo zahtevnih izzivov in ni prilagojena značilnostim, zahtevam in željam današnje mladeži. Če ta predpostavka drži, gre za izjemno pomembno spoznanje! Zato bi si podatki o občutkih obremenjenosti šolarjev v preteklih letih gotovo zaslužili več pozornosti kot skomig z

ZA KONEC POGLAVJA

Pomemben cilj »kurikularne prenovе« ob prenavljanju programa osnovne šole je bil *preprečiti preobremenjenost in utrujenost učencev!* Pripombe učiteljev, staršev in učencev, da so učenci preobremenjeni s šolo (morda ne, ker bi bila ta pretežka, pač pa, ker je v učnih načrtih in učbenikih preveč nepomembnih in neosmišljenih podatkov) so že pred leti opozarjale, da je na tem področju devetletki morda spodletelo. Te pripombe so bile s strani "šolske stroke" (predvsem nekaterih njenih članov, ki so bili med avtorji devetletke) sprejete kot nekritične, nestrokovne, subjektivne.

Potem so rezultati raziskave Svetovne zdravstvene organizacije pokazali, da se naši šolarji počutijo dosti bolj obremenjeni s šolo od večine vrstnikov v evropskih državah. Tudi teh podatkov del "šolske stroke" ni razumel kot potrditev tega, da bi bili naši šolarji obremenjeni (in so z njimi dokazovali, da se šolarji počutijo obremenjeni s šolo zato, ker vsi okrog njih govorijo, da so obremenjeni, čeprav v resnici niso obremenjeni). Obveljalo je, da naši šolarji niso obremenjeni s šolo. Čeprav so naslednje mednarodne primerjave dale še bolj zaskbljujoče rezultate, je obveljalo približno tako: nekaj tarnajo, *v resnici pa niso obremenjeni, pa pika!*

Ne razumem. Namesto da bi iskali vzroke, zakaj so slovenski šolarji obremenjeni s šolo, so v teh podatkih našli dokaz za trditev, da v resnici niso obremenjeni??? Kakšna strokovnost pa je to???

Mislím, da nikakršna! Temeljno načelo znanstvenega raziskovanja seveda zahteva, da se najprej razišče najbolj logične in preproste razlage, ne pa začne s tistimi, ki so bolj privlačene za lase! Če se učenci počutijo obremenjeni, bi bilo smotrno najprej raziskati, zakaj čutijo tako. Ne pa izhajati iz predpostavke, da šolarji v resnici res ne morejo biti obremenjeni.

Če so se nekateri strokovnjaki bolj trudili potrditi "verovanje v neobremenjenost šolarjev", kot ugotavljati resnico, je to nedopustno in nestrokovno! Mislím, da je s tem slovenska "šolska stroka" dosegla najnižje dno strokovnosti, etike in morale! Verjamem, da je bila zaradi teh mnenj (ki niso temeljila na nobenem tehtnem argument, vendar so obveljala zaradi predpostavljene strokovne avtoritete njihovih avtorjev) slovenskemu šolstvu in šolarjem storjena ogromna škoda. Namesto, da bi se ukvarjali z resničnimi izvori enega od najbolj zaskrblijujočih pojavov v današnji slovenski šoli, je obveljalo prepričanje, da je obremenjenost šolarjev fatamorgana.

Niso raziskali problema. Niso ga poskušali odpraviti! Niso ga priznali! Preprosto so se nehali ukvarjati z njim! Majhen otrok lahko zamiži in se pretvarja, da problemov ni več. Pri starejših otrocih je takšna strategija nezrela. Pri pomembnih strokovnih vprašanjih pa je seveda popolnoma nedopustna!



Kaj kažejo rezultati mednarodnih primerjav?

1. Rezultati raziskave HBSC 2001/02 so opozorili, da so se slovenski učenci počutili nadpovprečno obremenjene z delom za šolo!
2. Rezultati raziskave HBSC 2001/02 so opozorili, da so bili slovenski 11-letniki med svojimi vrstniki nadpovprečno obremenjeni z delom za šolo, slovenski 13-letniki pa so bili v samem vrhu med najbolj obremenjenimi šolarji v Evropi!
3. Rezultati raziskave HBSC 2005/06 so štiri leta pozneje opozorili, da se je obremenjenost slovenskih učencev z delom za šolo še povečala: slovenski 11-letniki so med najbolj obremenjenimi v Evropi z delom za šolo, slovenski 13-letniki (osmošolci) pa se celo počutijo najbolj obremenjeni med vsemi evropskimi državami!
4. Rezultati raziskav HBSC 2001/02 in HBSC 2005/06 opozarjajo na nerazumljiv razkorak med trditvami dela slovenske "šolske stroke" o tem, da je obremenjenost šolarjev mit, ter dejanskim počutjem slovenskih šolarjev, še posebno v času po uvedbi devetletke!
5. V času, ko so mednarodne raziskave ugotovljale zaskrbljujočo obremenjenost s šolo pri slovenskih šolarjih, je del slovenskih strokovnjakov (ki so bili tudi med avtorji nove devetletke), vztrajno zatrjeval, da o obremenjenosti šolarjev ni govora! Ko so utemeljevali (brez tehtnih strokovnih argumentov), da o obremenjenosti šolarjev ni govora in da je ta plod domišljije učencev in staršev, so "spregledali" dejstvo, ki jim je ves čas poplesavalo naravnost pred nosom: da imajo nekateri slovenski šolarji na urnikih izrazito več ocenjevanih predmetov kot vrstniki v drugih evropskih državah! Zakaj se niso vprašali, ali k občutkom obremenjenosti prispeva to očitno neskladje med našo devetletko in tujimi šolskimi sistemi? Jih je bolj zanimalo potrjevanje njihovega "verovanja" v neobremenljivost devetletke, kot izvor zaskrbljujočih podatkov?
6. Rezultati raziskav HBSC opozarjajo, da danes slovenska šola ne dosega enega od ključnih ciljev šolske prenove:
PREPREČITI PREOBREMENJENOST IN UTRUJENOST UČENCEV!



Ejga, čakajte! Kako lahko govorijo o uspešni šolski prenovi, če ne dosega zastavljenega cilja?